

**WYKAZ OBIEKTÓW I MIEJSC
KANON ODZNAKI TURYSTYCZNO-KRAJOZNAWCZEJ
„100-LECIE POWSTAŃ ŚLĄSKICH”**

I Powstanie Śląskie, 16/17 – 24 sierpnia 1919 r.

Miejscowość / obiekt	Opis
Świętochłowice – Muzeum Powstań Śląskich, ul. Wiktora Polaka 1	Muzeum Powstań Śląskich znajduje się w zabytkowym budynku przy ul. Wiktora Polaka 1. Obiekt został wybudowany wg projektu Emila i Georga Zillmannów w 1907 r. na potrzeby zarządu obszaru dworskiego księcia Donnersmarcka. Otwarte w październiku 2014 r. muzeum to nie tylko stała ekspozycja z historyczną narracją o powstaniach śląskich i plebiscycie, jakże ważnych wydarzeniach w historii Śląska, których skutki do dziś odczuwamy. Prowadzona w sposób niezwykle ciekawy multimedialna narracja z wieloma eksponatami z tamtych czasów zachęca do zwiedzania i zapoznania się z tematyką, rozwija zainteresowania, pozwala też dobrze zagospodarować czas wolny.
Świętochłowice – Piaśniki, pomnik-tablica pamięci powstańców śląskich, ul. Bytomska	W piaśnickim parku w 1919 r. znajdował się sztab Grenzschtzu, ulokowany w pałacu w głębi parku. Oddział powstańców śląskich z Lipin usiłował zdobyć ten teren, jednak na skutek wyczerpania się amunicji i włączenia do walki niemieckiego pociągu pancernego, powstańcy musieli się wycofać. Pojmany powstańców Niemcy rozstrzelali w miejscu, gdzie obecnie znajduje się pomnik. Sam park pochodzi z połowy XIX w., obecnie nosi nazwę im. Mieszkańców Heiloo, znajduje się w nim jedyny pałac na terenie Świętochłowic oraz schron bojowy nr 39 z 1937 r., wchodzący w skład Obszaru Warownego „Śląsk”.
Bytom – dawne koszary, ul. Jana Smolenia 35	Projektantem tego budynku był królewski garnizonowy inspektor budowlany Brook. Wykonaniem w 1892 r. kierował rejencyjny mistrz budowlany Lichner z Gliwic. W piwnicach tego gmachu była łaźnia, jadalnie szeregowców i podoficerów, kuchnia, kantyna oraz kotłownia CO. Na parterze były biura wojskowej komendy okręgowej oraz urzędu meldunkowego, biura batalionowe, sypialnie dla żołnierzy. W I Powstaniu Śląskim w dniu 18 sierpnia 1919 r. miał miejsce nieudany atak na koszary 150 powstańców pod dowództwem Jana Lortza.
Ruda Śląska – Brzegów, dawny ratusz, ul. kard. Augusta Hlonda 27	Siedziba gminy Orzegów od 1910 r. Pierwszą wzmianką o Orzegowie z 1282 r. jest dyplom księcia bytomskiego Kazimierza, w którym wymieniono właściciela wsi Brzegów – Macieja. Nazwa Orzegów pochodzi od tego, iż miejscowi rolnicy gdy orali ziemię, znajdowali ludzkie czaszki. Czaszki te najprawdopodobniej pozostały po najazdach tatarskich. Rozwój gminy przypada na przeł. XIX i XX w., wtedy to pojawia się przystanek kolejowy, poczta oraz szkoła. W budynku ratusza w 1919 r. znajdował się sztab powstańczy.
Tarnowskie Góry, Rynek Miejski	W 1858 r. na pamiątkę założenia miasta przez księcia Jana Opolskiego i margrabiego Jerzego Hohenzollerna wystawiono na rynku krzyż. Wokół niego w 1923 r. na pamiątkę trzech powstań o wolność Śląska posadzono 3 „dęby wolności” – upamiętniały one ciężkie walki powstańcze na przedpolach miasta, w którym stacjonował silny garnizon niemiecki. Dęby w czasie remontu płyty rynku zostały ścięte, a ich miejsce zajęły topole.
Radzionków – dawny dworzec, ul. Świętego Wojciecha 118	Najstarsze wzmianki dotyczące Radzionkowa pochodzą z lat 1326-57. W wyniku podziału Górnego Śląska po III Powstaniu Śląskim, Radzionków w 1922 r. znalazł się w granicach państwa polskiego. Wielu mieszkańców brało udział w powstaniach śląskich, a w marcu 1921 r. w plebiscycie większość mieszkańców głosowała za Polską. W 1919 r. Radzionków został zdobyty przez powstańców. Opanowali także dworzec kolejowy, w którym obecnie mieści się Centrum Dokumentacji Deportacji Górnos Ślązaków do ZSRR w 1945 r.
Piekary Śląskie – Kopiec Wyzwolenia, ul. Do Kopca Wyzwolenia 2	Kopiec w Piekarach Śląskich usypany w latach 1932-37 dla uczczenia 250. rocznicy przemarszu husarii polskiej króla Jana III Sobieskiego pod Wiedeń oraz 15. rocznicy przyłączenia wsch. części Górnego Śląska do Polski. Stał się symbolem walki o polskość i pamiątką walk powstańców śląskich. Stanowi najwyższy punkt w granicach miasta i położony jest w zach. części centrum Piekar Śląskich. Piętnasta rocznica przyłączenia Ziemi Śląskiej do Rzeczypospolitej, przypadająca na 20 czerwca 1937 r., zbiegła się w czasie z zakończeniem budowy kopca, który nazwano Kopcem Wyzwolenia. W uroczystościach brał udział ówczesny wicepremier RP inż. Eugeniusz Kwiatkowski.
Mysłowice – dawna KWK „Mysłowice”, ul. Bytomska 24	15 sierpnia 1919 r. przed bramą kopalni „Mysłowice” zebrało się ok. 3 tys. śląskich robotników z żonami i dziećmi w celu podjęcia wynagrodzenia za pracę. Niemiecka dyrekcja przesuwiała termin wypłaty do momentu, gdy ok. godz. 13:00 zaczęto wpuszczać na teren kopalni mniej więcej 30-osobowe grupki robotników. Wzburzony długim oczekiwaniem tłum wtargnął na podwórze kopalni, w związku z czym oddział Grenzschtzu otworzył ogień i zabił siedmiu górników, dwie kobiety i 13-letniego chłopca. Liczby rannych nie udało się ustalić. Masakra wywołała ogromny szok i zradycalizowała nastroje polskiej ludności na Górnym Śląsku, stając się jedną z przyczyn wybuchu I Powstania Śląskiego.
Katowice – Pomnik	Pomnik odsłonięto 1 września 1967 r. Autorami projektu byli rzeźbiarz prof. Gustaw Zemła i

Powstańców Śląskich, rondo gen. Jerzego Ziętki	architekt Wojciech Zabłocki. Stalowa konstrukcja została odlana w Gliwickich Zakładach Urządzeń Technicznych. Pomnik ma formę trzech orlich skrzydeł symbolizujących trzy powstania śląskie z lat 1919-21. Sfinansowanie budowy okazałego pomnika nastęrczało problemów ze względu na wysoki koszt. Ówczesny wojewoda – gen. Jerzy Ziętek, z konsekwencją i cierpliwością zabiegał o dofinansowanie tego przedsięwzięcia w stolicy. Ostatecznie stanęło na tym, że został ufundowany przez społeczeństwo Warszawy, jako dar dla społeczeństwa Górnego Śląska.
Pszczyna – Polana „Trzy Dęby”, okolice Pokazowej Zagrody Żubrów	Polana „Trzy Dęby” przylega do zach. części parku zamkowego w Pszczynie, w pobliżu Pokazowej Zagrody Żubrów. Nazwa uroczyska pochodzi od pięknych i okazałych dębów rosnących w tym miejscu przed wieloma laty. Miejsce to pod koniec 2. dekady XX w. było pełne nadziei i energii. Tutaj zbierali się młodzi mężczyźni, którzy pragnęli przyłączenia Śląska do odradzającego się niepodległego państwa polskiego, by złożyć przysięgę powstańczą. Obecnie miejsce to ma status cmentarza wojennego, gdzie pochowane są ofiary poległe w okolicznych miejscowościach, w pierwszych dniach II wojny światowej we wrześniu 1939 r.
Godów – Pomnik Powstańców Śląskich, ul. Dworcowa 4	W 1919 r. oddział Maksymiliana Iksala toczył zacięte walki o dworzec kolejowy w Godowie. Powstańcom śląskim udało się zdobyć ten węzeł komunikacyjny na krótki okres czasu, bowiem Niemcy sprowadzili posiłki, które rozgromiły oddział powstańczy. Pomnik przy stacji kolejowej upamiętnia rozstrzelanych przez Grenzschutz powstańców.
Wodzisław Śląski – Pomnik Powstańców Śląskich, pl. Wojciecha Korfantego	W czasie I Powstania Śląskiego nie udało się opanować Wodzisławia Śląskiego. Alojzy Ośliżłok, dowodzący w tym rejonie 800-osobowym oddziałem powstańczym, który już otoczył Wodzisław Śląski, został przez Niemców podstępnie wprowadzony w błąd nieaktualnym autentycznym polskim rozkazem zabraniającym podejmowania działań bojowych i powziął decyzję o nierozpoczynaniu walk. W 1975 r. wzniesiono na obecnym pl. Wojciecha Korfantego Pomnik Powstańców Śląskich, autorami projektu byli architekt Mieczysław Król i rzeźbiarz Jerzy Egon Kwiatkowski.

II Powstanie Śląskie, 19/20 – 25 sierpnia 1920 r.

Miejscowość / obiekt	Opis
Świętochłowice – Muzeum Powstań Śląskich, ul. Wiktora Polaka 1	Muzeum Powstań Śląskich znajduje się w zabytkowym budynku przy ul. Wiktora Polaka 1. Obiekt został wybudowany wg projektu Emila i Georga Zillmannów w 1907 r. na potrzeby zarządu obszaru dworskiego księcia Donnersmarcka. Otwarte w październiku 2014 r. muzeum to nie tylko stała ekspozycja z historyczną narracją o powstaniach śląskich i plebiscycie, jakże ważnych wydarzeniach w historii Śląska, których skutki do dziś odczuwamy. Prowadzona w sposób niezwykle ciekawy multimedialna narracja z wieloma eksponatami z tamtych czasów zachęca do zwiedzania i zapoznania się z tematyką, rozwija zainteresowania, pozwala też dobrze zagospodarować czas wolny.
Chorzów – Pomnik Powstańca Śląskiego, pl. Powstańców Śląskich	Jednym z zadań oddziałów powstańczych było blokowanie (cernowanie) miast, w których znajdowały się garnizony niemieckie. Do nich zaliczała się także Królewska Huta (Chorzów). W 1920 r. w mieście znajdował się garnizon Policji Bezpieczeństwa tzw. Sipo lub Sicherki. Powstańcy otoczyli kordonem miasto, uniemożliwiając Niemcom działania bojowe na terenach wokół Królewskiej Huty. Pomnik Powstańca Śląskiego na placu Powstańców Śląskich jest repliką monumentu z okresu międzywojennego. Odślonięty został 1.09.1971 r. w 32. rocznicę agresji hitlerowskiej na Polskę oraz dla uczczenia III Powstania Śląskiego. Postać powstańca-kowala ma rysy twarzy Juliusza Ligionia. Projektantami pomnika byli Henryk Goraj i Tadeusz Ślimakowski.
Bytom – tablica pamiątkowa na Hotelu „Lomnitz”, ul. Gliwicka 17	Polski Komisariat Plebiscytowy (PKPleb.) był organem zajmującym się sprawami plebiscytu na Górnym Śląsku w zakresie akcji propagandowej, wywiadu i przygotowywania przyszłej polskiej administracji. Działał od lutego 1920 r. do kwietnia 1921 r. (oficjalnie rozwiązany w lipcu 1921 r.). Rząd polski na stanowisko Polskiego Komisarza Plebiscytowego mianował Wojciecha Korfantego. Zastępcami Wojciecha Korfantego byli: Konstanty Wolny (CHZL), Józef Rymer (NPR) i Józef Biniszkiwicz (PPS). W nocy z 27 na 28 maja 1920 r. niemieckie bojówki dokonały zbrojnej napaści na Hotel „Lomnitz”, którą pracownikom komisariatu udało się odeprzeć.
Katowice – Pomnik Powstańców Śląskich, rondo gen. Jerzego Ziętki	Pomnik odsłonięto 1 września 1967 r. Autorami projektu byli rzeźbiarz prof. Gustaw Zemła i architekt Wojciech Zabłocki. Stalowa konstrukcja została odlana w Gliwickich Zakładach Urządzeń Technicznych. Pomnik ma formę trzech orlich skrzydeł symbolizujących trzy powstania śląskie z lat 1919-21. Sfinansowanie budowy okazałego pomnika nastęrczało problemów ze względu na wysoki koszt. Ówczesny wojewoda – gen. Jerzy Ziętek, z konsekwencją i cierpliwością zabiegał o dofinansowanie tego przedsięwzięcia w stolicy. Ostatecznie stanęło na tym, że został ufundowany przez społeczeństwo Warszawy, jako dar dla społeczeństwa Górnego Śląska.

Katowice – tablica pamiątkowa Polskiego Komitetu Plebiscytowego, róg ul. Plebiscytowej i ul. Wojewódzkiej	Po zlinczowaniu dr. med. Andrzeja Mielęckiego (polskiego działacza społecznego i politycznego), bojówki niemieckie ruszyły w kierunku Polskiego Komitetu Plebiscytowego. Po krótkiej walce Niemcy wtargnęli do wnętrza placówki w hotelu „Deutsches Haus” (obecnie róg ul. Plebiscytowej i ul. Wojewódzkiej). Zdemolowano i podpalono wnętrza budynku, a pracowników na czele z szefem katowickiego Komitetu – dr. Henrykiem Jarczykiem dotkliwie pobito.
Katowice – dawna dyrekcja Huty Baildon, ul. Żelazna 9	Huta została założona w 1823 r. przez szkockiego inżyniera – Johna Baildona jako pudlingarnia. Z biegiem czasu była rozbudowywana, stając się jednym z najnowocześniejszych zakładów hutniczych w Europie. Podczas II wojny światowej produkowała uzbrojenie na potrzeby III Rzeszy. W 1920 r. o Hutę Baildon stoczono walkę z oddziałami niemieckiej policji Sipo. Powstańcy po krótkiej walce opanowali cały zakład. Huta była w rękach powstańców aż do zakończenia II Powstania Śląskiego.
Katowice – Dąbrówka Mała tablica pamiątkowa, al. Niepodległości 4	W czasie II Powstania Śląskiego, Dąbrówka Mała była główną siedzibą dowództwa powstańczego. Powstańcy w większości należeli do Polskiej Organizacji Wojskowej Górnego Śląska pod komendą Alfonsa Zgrzebnioka. W kościele św. Antoniego z Padwy przy alei Niepodległości znajduje się tablica upamiętniająca powstańców śląskich.
Pszczyna – zamek, ul. Brama Wybrańców 1	Początków pszczyńskiego zamku należy szukać w XI lub XII w., kiedy to został on wzniesiony przez książąt piastowskich jako strażnica przy szlaku handlowym łączącym Morawy z Rusią Kijowską, pełniąc także funkcję zamku myśliwskiego (tę drugą funkcję zachował aż do XX w.) W okresie powstań śląskich zamek należał do rodu Hochbergów. W okresie II Powstania Śląskiego na terenie miasta Pszczyna nie doszło do walk. Na rozkaz dowództwa powstańczego miasto zostało zablokowane (cernowane), aby uniemożliwić ataki niemieckich bojówek stacjonujących w mieście. Reszta powiatu pszczyńskiego została opanowana przez powstańców pod dowództwem Stanisława Krzyżowskiego.
Piekary Śląskie – Kopiec Wyzwolenia, ul. Do Kopca Wyzwolenia 2	Kopiec w Piekarach Śląskich usypany w latach 1932-37 dla uczczenia 250. rocznicy przemarszu husarii polskiej króla Jana III Sobieskiego pod Wiedeń oraz 15. rocznicy przyłączenia wsch. części Górnego Śląska do Polski. Stał się symbolem walki o polskość i pamiątką walk powstańców śląskich. Stanowi najwyższy punkt w granicach miasta i położony jest w zach. części centrum Piekar Śląskich. Piętnasta rocznica przyłączenia Ziemi Śląskiej do Rzeczypospolitej, przypadająca na 20 czerwca 1937 r., zbiegła się w czasie z zakończeniem budowy kopca, który nazwano Kopcem Wyzwolenia. W uroczystościach brał udział ówczesny wicepremier RP inż. Eugeniusz Kwiatkowski.
Mikołów – pomnik i zbiorowy grób wojenny powstańców śląskich, ul. Na Wzgórzu 11	Mikołów był jednym z miast w całości opanowanych przez powstańców śląskich w 1920 r. Powstańcy wprowadzili własną administrację, funkcjonowała także poczta polowa. Pomnik przy ul. Na Wzgórzu wzniesiono ku czci dwunastu powstańców śląskich oraz działaczy polskich, zamordowanych przez hitlerowców 17 września 1939 r.
Godów – Pomnik Powstańców Śląskich, ul. Dworcowa 4	W 1919 r. oddział Maksymiliana Iksała toczył zacięte walki o dworzec kolejowy w Godowie. Powstańcom śląskim udało się zdobyć ten węzeł komunikacyjny na krótki okres czasu, bowiem Niemcy sprowadzili posiłki, które rozgromiły oddział powstańczy. Pomnik przy stacji kolejowej upamiętnia rozstrzelanych przez Grenzhutz powstańców.
Wodzisław Śląski – Pomnik Powstańców Śląskich, pl. Wojciecha Korfańtego	W czasie I Powstania Śląskiego nie udało się opanować Wodzisławia Śląskiego – Alojzy Ośliżok, dowodzący w tym rejonie 800-osobowym oddziałem powstańczym, który już otoczył Wodzisław Śląski, został przez Niemców podstępnie wprowadzony w błąd nieaktualnym autentycznym polskim rozkazem zabraniającym podejmowania działań bojowych i powziął decyzję o nierozpoczynaniu walk. W 1975 r. wzniesiono na obecnym placu Wojciecha Korfańtego Pomnik Powstańców Śląskich, autorami projektu byli architekt Mieczysław Król i rzeźbiarz Jerzy Egon Kwiatkowski.

III Powstanie Śląskie, 2/3 maja – 5 lipca 1921 r.

Miejscowość / obiekt	Opis
Świętochłowice – Muzeum Powstań Śląskich, ul. Wiktora Polaka 1	Muzeum Powstań Śląskich znajduje się w zabytkowym budynku przy ul. Wiktora Polaka 1. Obiekt został wybudowany wg projektu Emila i Georga Zillmannów w 1907 r. na potrzeby zarządu obszaru dworskiego księcia Donnersmarcka. Otwarte w październiku 2014 r. muzeum to nie tylko stała ekspozycja z historyczną narracją o powstaniach śląskich i plebiscycie, jakże ważnych wydarzeniach w historii Śląska, których skutki do dziś odczuwamy. Prowadzona w sposób niezwykle ciekawy multimedialna narracja z wieloma eksponatami z tamtych czasów zachęca do zwiedzania i zapoznania się z tematyką, rozwija zainteresowania, pozwala też dobrze zagospodarować czas wolny.
Gliwice – Łabędy – pomnik w Parku Powstańców Śląskich, ul. Staromiejska	Miejscowość opanowana przez powstańców z IV Pułku im. Stefana Batorego pod dowództwem Stanisława Mastalera. Miejsce koncentracji pułku w chwili wybuchu III Powstania Śląskiego w nocy z 2 na 3 maja 1921 r. 5 maja batalion Feliksa Sojki rusza na front w rejon Kędzierzyna, a Pawła Miozgi cernuje Gliwice od strony pd.-wsch. Od 8 maja

	do końca września 1921 r. w pałacu Welczków pracuje Ekspozytura Środkowej Grupy Wojsk Powstańczych Oddziału II. Łabędy stanowiły zaplecze frontu, tu stacjonowały powstańcze siły rezerwowe w okresie walk o Górę św. Anny. W wyniku walk w III Powstaniu Śląskim poległo 15 mieszkańców Łabęd, a 4 zostało zamordowanych w niewoli. Wydarzenia upamiętnia pomnik w parku przy ul. Staromiejskiej.
Sośnicowice – Pomnik Powstań Śląskich, skwer w pobliżu ul. Kościelnej	Sośnicowice były jednym z silniejszych punktów oporu niemieckiego (około 200 niemieckich bojówkarzy oraz magazyny broni). Miejscowość została zdobyta przez 3 batalion Jana Woźniczka z pułku Mastalerza po walkach 3 i 4 maja 1921 r. 6 maja oddział kpt. Cymsa wyruszył z Sośnicowic w kierunku Bierawy i Starego Koźła. W rękach powstańców miejscowość pozostaje do końca maja. W czerwcu w związku z powstaniem linii demarkacyjnej kontrolują ją wojska koalicji. Wydarzenia te upamiętnia obelisk na skwerze w pobliżu ul. Kościelnej.
Toszek – tablica pamiątkowa, ul. Gliwicka 34	W III Powstaniu Śląskim w okolicy Toszka sformowano dwa bataliony powstańcze; Filipa Jedryska i Wincentego Miesoka pod ogólną Komendą Ludwika Romanowskiego. Po krótkiej walce batalionu Miesoka z niemiecką policją powstańcy zdobyli 2 karabiny maszynowe, amunicję i granaty. W Toszku zorganizowano powstańczy szpital polowy i komendę placu, 5 maja na żądanie Międzysojusznictwa Komisji Rządzącej i Plebiscytowej miasto przekazano pododdziałowi francuskiemu z Lublińca. Jednak miejscowość faktycznie pozostawała pod kontrolą wojsk powstańczych.
Katowice – Pomnik Powstańców Śląskich, rondo gen. Jerzego Ziętki	Pomnik odsłonięto 1 września 1967 r. Autorami projektu byli rzeźbiarz prof. Gustaw Zemła i architekt Wojciech Zabłocki. Stalowa konstrukcja została odlana w Gliwickich Zakładach Urządzeń Technicznych. Pomnik ma formę trzech orlich skrzydeł symbolizujących trzy powstania śląskie z lat 1919-21. Sfinansowanie budowy okazałego pomnika nastęrczało problemów ze względu na wysoki koszt. Ówczesny wojewoda – gen. Jerzy Ziętek, z konsekwencją i cierpliwością zabiegał o dofinansowanie tego przedsięwzięcia w stolicy. Ostatecznie stanęło na tym, że został ufundowany przez społeczeństwo Warszawy, jako dar dla społeczeństwa Górnego Śląska.
Krapkowice – mogiły powstańców śląskich na cmentarzu komunalnym, ul. Stanisława Staszica	Wybuch III Powstania Śląskiego poprzedzała akcja „Mosty” – 3 maja 1921 r. w nocy, oddziały Grupy Destrukcyjnej Tadeusza Puszczyńskiego ps. „Wawelberg” wysadziły 7 mostów kolejowych na Odrze, w tym Krapkowicki. Na cmentarzu komunalnym przy ul. Stanisława Staszica znajdują się mogiły poległych w III Powstaniu Śląskim.
Góra św. Anny – Pomnik Czynu Powstańczego, ul. Powstańców Śląskich	W trakcie III Powstania Śląskiego największa bitwa toczyła się w dniach 21-26 maja 1921 r. o strategiczne wzniesienie zwane Górą św. Anny. Choć powstańcy bitwę przegrali, udało im się zablokować dalsze działania niemieckie w tym rejonie. Po II wojnie światowej wzniesiono pomnik upamiętniający tamte wydarzenia autorstwa Xawerego Dunikowskiego.
Góra św. Anny – Muzeum Czynu Powstańczego, ul. Leśnicka 28	Muzeum Czynu Powstańczego ulokowano u stóp Góry św. Anny. Jest to oddział Muzeum Śląska Opolskiego. Placówka w swych zbiorach posiada liczne eksponaty z okresu powstań śląskich, m.in. dokumenty, fotografie, odznaczenia oraz sztandary.
Błotnica Strzelecka – pałac Posadowskich, ul. Dworcowa 9	Błotnica Strzelecka – wieś zajęta przez oddziały podgrupy Harden, później Bogdan, od początku III Powstania Śląskiego znajdowała się w powstańczych rękach. Obsadzona baza wypadowa Grupy Destrukcyjnej „Wawelberga”. Od 6 do 25 czerwca miejsce negocjacji dowództwa powstańczego, kpt. Remigiusza Grocholskiego oraz alianckiego gen. Jules Gratier, w sprawie likwidacji III powstania. Dokument podpisano w pałacu Posadowskich 25 czerwca. Na budynku obok wejścia znajduje się tablica pamiątkowa.
Kędzierzyn-Koźle – Pomnik Powstańców Śląskich – Kuźniczka, ul. Gajowa 40	Akcja zaczepna została przeprowadzona przez powstańców śląskich w dniach 6-10 maja 1921 r. i miała na celu opanowanie rejonu Kędzierzyna, Bierawy, Kłodnicy i wyparcie Niemców za Odrę. Pomnik Powstańców Śląskich zlokalizowany jest na cmentarzu komunalnym w Kędzierzynie, na osiedlu Kuźniczka. Wśród grobów niedaleko kaplicy cmentarnej ustawiono niewielki pomnik z wbudowaną tablicą pamiątkową, na której jest wykuty napis o treści: „Bohaterom Powstańcom Śląskim poległym w walkach o Kędzierzyn w III Powstaniu Śląskim w 1921 roku. Cześć ich pamięci”.
Dziergowice – Pomnik Powstańców Śląskich, ul. Raciborska 7	W III Powstaniu Śląskim z mieszkańców wsi Dziergowice sformowano batalion kozielski wchodzący w skład Grupy Północ. W rejonie wsi swoje pozycje obronne zajął pułk zabrzański Pawła Cymasa z Grupy Wschód. W 1971 r. został tu wzniesiony Pomnik Powstańców Śląskich, znajdujący się przy ulicy Raciborskiej 7.
Czerwionka-Leszczyzny – pomnik na cmentarzu parafii pw. św. Jerzego – Dębieńsko, ul. Grabowa / ul. Prosta	W III Powstaniu Śląskim w rejonie kopalni „Dębieńsko” walczył przeciwko poważnym siłom Grenzschutzu i oddziałom Włoskim 1 batalion pułku Żorskiego Teofila Bieli z Czuchowa. 4 maja 1921 r. powstańcy śląscy zdobyli Czerwionkę. Niemcy w odwecie za poniesione straty (19 Niemców poległo, a 30 było rannych) zamordowali Pawła Furgoła. Powstańcy wzięli do niewoli 120 Włochów i zdobyli około 500 karabinów wraz z amunicją. W walce zginął Wincenty Marcol z Czuchowa. Wydarzenie te upamiętnia pomnik na cmentarzu parafii św. Jerzego w Dębieńsku.